

UDK 336.221.4
JEL: H21; H26; H71**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ
У КОНТЕКСТІ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ**

©2021 ГЛУЩЕНКО Я. І., КОРОГОДОВА О. О., МОІСЕЄНКО Т. Є., ЧЕРНЕНКО Н. О.

UDK 336.221.4
JEL: H21; H26; H71**Глущенко Я. І., Корогодова О. О., Моїсеєнко Т. Є., Черненко Н. О. Концептуальні засади податкового планування підприємств у контексті Четвертої промислової революції**

Авторами розкрито сутність податкового планування для вітчизняних підприємств в умовах розвитку економіки в контексті Четвертої промислової революції. Досліджено закордонний досвід щодо підходів до трактування явища «tax planning». Обґрунтовано, що наявні сучасні підходи до визначення терміна «податкове планування» слід розділити за ознаками мети та підпорядкованості. У роботі отримав подальший розвиток понятійно-категоріальний апарат теорії оподаткування шляхом уточнення дефініції «податкове планування», в якому, на відміну від існуючих, запропоновано оцінювати вплив елементів чинної податкової системи на ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств. Проведено теоретичний аналіз сучасних тенденцій податкового планування та встановлено, що наявними умовами функціонування підприємств є такі явища, як: диджиталізація економічних процесів, роботизація бізнес-процесів, вплив інших чинників Четвертої промислової революції та зростання невизначеності й рівня ризиків для суб'єктів господарської діяльності. За результатами дослідження визначено, що всі ці явища будуть впливати на процес оподаткування підприємств на мікрорівні через пришвидшення процесів обробки даних і зміни об'єктів податкового планування. У статті розкрито напрями подальшого дослідження за даною тематикою, а саме, запропоновано розробку економіко-математичної моделі впливу елементів податкової системи в контексті тенденцій Четвертої промислової революції, що набуває актуальності в сучасних умовах податкового планування.

Ключові слова: податкове планування, податкова система, оптимізація податкових виплат, доходи від зборів, Четверта промислова революція.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-210-216>

Рис.: 1. **Бібл.:** 24.

Глущенко Ярослава Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (просп. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: slavina.ivc@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1454-0369>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2094602/yaroslava-hlushchenko/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57215932085>

Корогодова Олена Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (просп. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: korogodova.olena@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2338-365X>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1930701/olena-o-korogodova/>

Моїсеєнко Тетяна Євгенівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (просп. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: t.e.moiseenko@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2074-8062>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1931080/tetiana-e-moiseienko/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56677863400>

Черненко Наталія Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (просп. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: chernenkonalasha0@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7424-7829>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1466953/natalya/>

UDC 336.221.4
JEL: H21; H26; H71**Hlushchenko Y. I., Korogodova O. O., Moiseienko T. Y., Chernenko N. O. The Conceptual Principles of Tax Planning of Enterprises in the Context of Fourth Industrial Revolution**

The authors disclose the essence of tax planning for domestic enterprises in the conditions of development of the economy in the context of the Fourth Industrial Revolution. Foreign experience as to approaches to interpretation of the phenomenon of «tax planning» is studied. It is substantiated that the existing modern approaches to the definition of the term of «tax planning» should be divided by the characteristics of purpose and subordination. The work contains a further elaboration of conceptual-categorical apparatus of taxation theory by closer defining of «tax planning», where, contrary to existing developments, it is proposed to assess the impact of elements of the current tax system on the efficiency of financial-economic activities of enterprises. A theoretical analysis of modern trends of tax planning is carried out and it is determined that the existing conditions of operation of enterprises are such phenomena as: digitalization of economic processes, robotization of business processes, influence of other factors of the Fourth Industrial Revolution and growth of uncertainty and level of risks for economic entities. According to the results of the research, it is defined that all these phenomena will affect the process of taxation of enterprises at the micro level due to the acceleration of data processing processes and changes in tax planning objects. The article explains the directions of further research on this topic, namely, the development of an economic-mathematical model of the influence of elements of the tax system in the context of the trends of the Fourth Industrial Revolution, which becomes relevant in modern conditions of tax planning.

Keywords: tax planning, tax system, optimization of tax payments, income from fees, Fourth Industrial Revolution.

Fig.: 1. **Bibl.:** 24.

Hlushchenko Yaroslava I. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of International Economics, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» (37 Peremohy Ave., Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: slavina.ivc@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1454-0369>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2094602/yaroslava-hlushchenko/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57215932085>

Korohodova Olena O. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of International Economics, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» (37 Peremohy Ave., Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: korogodova.olena@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2338-365X>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1930701/olena-o-korogodova/>

Moiseienko Tetiana Ye. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of International Economics, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» (37 Peremohy Ave., Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: t.e.moiseenko@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2074-8062>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1931080/tetiana-e-moiseienko/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56677863400>

Chernenko Natalya O. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of International Economics, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» (37 Peremohy Ave., Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: chernenkonatasha0@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7424-7829>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1466953/natalya/>

Конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість національних економік світу багато в чому залежать від наявної податкової системи та фіскальної політики конкретної держави. Новітні умови функціонування підприємств у контексті Четвертої промислової революції, трансформація принципів і методів провадження підприємницької діяльності, виникнення емерджентних напрямів розвитку бізнесу сприяють оновленню підходів до формування виваженої позиції держави щодо податкового планування підприємств з урахуванням необхідності оптимізації податкового навантаження. Зазначені процеси супроводжуються впливом глобалізаційних змін на розвиток вітчизняної економіки.

Реформування податкової системи в Україні потребує доопрацювання методології податкового планування підприємств задля збільшення рівня ефективності фіскальної діяльності державних органів та вдосконалення організації виробничо-комерційної діяльності підприємств.

Податковому плануванню підприємств присвячено багато наукових робіт сучасних учених, економістів та аналітиків. Так, особливий внесок у формування терміна «податкове планування» зробили В. Кужель і К. Опалко [1], Н. Притуляк [2], В. Маліков та О. Абрамова [3], Ю. Щербина [4], Т. Василькова [5], А. Кізима [6], С. Корецька [7], Т. Чернякова та Ю. Хуснулліна [8], Н. Верстина [9]; проблематику мінімізації податкових платежів розглядали у своїх роботах С. Albuлесcu, Т. Tămășilă, М. Tăucean [10], А. Марчук [11], І. Ліпатова [12], С. Баранов [13], W. Hoffmann, Jr. [14], Є. Масленников [15], А. Єлісеєв та М. Підлужний [16]. Однак зазначені питання залишаються і натепер

досить актуальними в сучасних умовах невизначеності, зростання ризиків, трансформації економічних відносин, що й обумовило вибір тематики дослідження.

Вважаємо, що процес удосконалення податкового планування на вітчизняних підприємствах потребує подальшого дослідження сукупності теоретичних і прикладних питань, що стосуються його сутності, організаційного, методичного та інформаційного забезпечення. Таким чином, у статті за допомогою методів індукції, дедукції та наукової абстракції наводиться критичний аналіз змісту поняття «податкове планування підприємств», а також досліджуються можливості вдосконалення процесів планування податкової діяльності в контексті розвитку інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, галузей, комплексів та національної економіки в цілому в умовах Четвертої промислової революції.

Для прийняття обґрунтованих управлінських рішень з урахуванням виникаючих податкових зобов'язань вітчизняні підприємства запроваджують податкове планування.

Термін «податкове планування» увійшов до вітчизняної практики з країн із давніми ринковими традиціями й усталеними системами оподаткування (США, Велика Британія, Франція, Німеччина та ін.). В англійських країнах прийнято виділяти такі моделі поведінки платників податків: «*tax evasion*» – приховування доходів від оподаткування, незаконне використання податкових пільг, несвоєчасна сплата податків; «*tax avoidance*» (*corporate tax avoidance*) – здійснення діяльності, яка за законом не підлягає

оподаткуванню, чи одержання доходів, що не оподатковуються, або відстрочка податкових платежів, або отримання податкових кредитів; «*tax planning*» – застосування наявних способів (у тому числі й прогалин в законодавстві) зменшення податків.

Щодо «*tax evasion*», у праці С. Т. Albuлесcu та ін. [10] зазначений термін визначено як ухилення від сплати податків, і разом з таким явищем, як корупція, розглядається їх негативний вплив на підприємницьку діяльність.

Термін «*corporate tax avoidance*» у [17] визначається як зменшення явних корпоративних податкових зобов'язань. Також у роботі А. F. Gunn, D.-J. Koch, F. Weyzig [18] зауважується, що, наразі немає єдиного бачення серед податкових експертів щодо визначення цього терміна, а також тісно пов'язаних з ним дефініцій «*aggressive tax planning*» і «*tax dodging*».

Зазначимо, що у глосарії податкових термінів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) термін «*tax planning*» трактується як організація ділових і/або приватних справ особи з метою мінімізації податкових зобов'язань [19].

Якщо звернутися до тлумачення поняття «податкове планування» у наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених, то треба відзначити відсутність єдиної думки, що значно ускладнює процес розробки та впровадження його практичних аспектів.

Вивчення робіт вітчизняних і зарубіжних вчених дозволило встановити, що податкове планування визначається як: «оптимізація податкових виплат» – Ю. Щербиною [4], А. Я. Кізімою [6]; легальний спосіб зменшення податкових платежів – А. Марчук, І. В. Ліпатовою [11; 12], С. О. Барановим [13], В. Хоффманом [14]; зниження податкового тиску – Є. І. Масленниковим [15], А. В. Єлісеєвим і М. П. Піддужним [16]; частина стратегії розвитку підприємства – В. В. Маліковим та О. С. Абрамовою [3]; складова фінансово-господарської діяльності – Т. В. Васильковою, А. Я. Кізімою [5; 6], С. О. Корецькою [7]; частина (елемент) системи планування – Т. М. Черняковою та Ю. І. Хуснулліною [8]; елемент фінансової політики – Н. Г. Верстиною [9].

Розглядаючи трактування терміна «податкове планування», наданого авторами Ю. Щербиною [4], А. Марчук [11], І. Ліпатовою [12], С. Барановим [13], А. Кізімою [6], В. Хоффманом [14], можемо стверджувати, що автори, попри окремі відмінності, по суті в наведених дефініціях визначають мету досліджуваного процесу, а саме: зменшення суми податків. Так, визначення, наведене зарубіжним дослідником Вільямом Хоффманом, дозволяє розглянути податкове планування як здатність платника податків організувати свою фінансову діяльність таким чином, щоб нести мінімальні витрати на податки [14]. Автори Ю. Щербина, І. Ліпатова, С. Баранов акцентують

увагу на тому, що при зменшенні податкових платежів обов'язково потрібно дотримуватися чинного законодавства. А вчений А. Я. Кізіма робить наголос при визначенні мети не тільки на оптимізації суми податкових платежів, а й на збільшенні прибутковості фінансово-господарської діяльності.

Декомпозиція дефініцій «податкового планування» у роботах Є. І. Масленникова, А. В. Єлісеєва та М. П. Піддужного дозволяє зробити висновок, що автори також визначають мету досліджуваного процесу, але роблять акцент не на самих податкових платежах, а на зменшенні узагальнюючого показника фіскального впливу держави – «податкового тиску».

Щодо наступної групи трактувань, що були розглянуті, то можна зазначити, що ряд учених визначали податкове планування як частину (елемент, складову) системи (процесу) більш високого порядку.

Наприклад, слід погодитися з Т. В. Васильковою [5], яка зазначає, що «...податкове планування – інтегрований процес упорядкування фінансово-господарчої діяльності підприємства згідно з чинним законодавством, стратегії розвитку підприємства й суспільства в цілому...». Дійсно в сучасних умовах, які характеризуються досить високим рівнем невизначеності, мінливості, ризику, будь-який управлінський процес повинен бути підпорядкований стратегії розвитку підприємства.

Податкове планування як невіддільну частину фінансового планування розглядають автори: Т. М. Чернякова та Ю. І. Хуснулліна [8], а Н. Г. Верстина [9] вважає, що «...податкове планування є елементом фінансової політики підприємства, яке реструктуризується, а в умовах вартісного підходу є комплексним завданням оптимізації структури капіталу, проведення аналізу й оцінки податкової ситуації, структуризації податків і формування системи типових рішень, що дозволяють досягти прогнозованої величини зростання вартості бізнесу...». На думку авторів цієї статті, податкове планування – це вибір такого шляху, за якого податкові платежі були б мінімальними.

Як складову податкової політики підприємства податкове планування розглядає Н. М. Притулак [2], у роботі якої зазначено, що «...податкове планування полягає в тому, що воно є основою формування податкової політики підприємства та передбачає вибір між різними варіантами фінансово-господарської діяльності найоптимальнішого, а також розміщення його активів з метою досягнення найнижчого рівня податкових зобов'язань, які виникають при цьому».

Автори В. В. Кужель і К. С. Опалко [1] наголошують на важливості податкового планування як елемента системи управління господарюючим суб'єктом, складової частини системи планування на підприємстві, що дає змогу не лише прогнозувати податкові витрати в коротко- та довгостроковому

періодах, але й оперативно та ефективно управляти наявними ресурсами та грошовими потоками.

Н. Вахаб і К. Холланд (*N. Sh. A. Wahab, K. Holland*) [20] вважають, що податкове планування є важливим елементом «доходу від зборів». У роботі [22] наводиться розгляд парадигми Скоулаза – Вольфсона, що забезпечує основу для розуміння ролі податків в організаціях і визначає ефективне податкове планування як урахування податків і всіх витрат при реалізації рішення щодо максимізації декларацій після сплати податків.

Надійні оцінки масштабів податкового планування важко зробити, перш за все, через відсутність згоди щодо дефініційних і пов'язаних з цим питань вимірювань.

Проведена систематизація (рис. 1) наявних дефініцій «податкове планування» дозволяє розділити наявні підходи за ознаками мети і підпорядкованості та запропонувати подальший розвиток наявних трактувань у контексті сучасних особливостей розвитку світової економіки, а саме: Четвертої промислової революції та таких її проявів, як диджиталізація, роботизація бізнес-процесів; зростаючої невизначеності та рівня ризиків.

Податковим плануванням підприємств економічна наука почала цікавитися ще у другій половині ХХ сторіччя. Безумовно, що сьогодення має свої ха-

рактерні особливості, які впливатимуть на процес податкового планування суб'єктів господарювання. Розробка та впровадження цифрових технологій, біотехнологій, технології блокчейн, Інтернету речей, Big Data, розвиток відновлювальної енергетики тощо змушує керівництво держав переглядати чинні системи оподаткування, змінювати перелік об'єктів оподаткування, використовувати інформаційні технології й автоматизовані рішення, застосовувати податкові пільги до видів діяльності підприємств, у розвитку яких будуть зацікавлені країни в майбутньому, та підвищувати ставки податків і розширювати бази оподаткування в разі необхідності розв'язання проблем наповненості бюджетів.

Зазначені зміни, своєю чергою, будуть впливати на процес податкового планування на мікрорівні. По-перше, можуть змінитися об'єкти податкового планування, тобто сам перелік податкових платежів, які сплачує суб'єкт господарювання; по-друге, використання новітніх інформаційних технологій прискорить процес обробки даних для прийняття рішень при прогнозуванні та плануванні як самих податків, так і такого комплексного показника, як «податкове навантаження».

Пропонуємо під податковим плануванням розуміти процес планування податків і податкових платежів, що вбудований у систему управління підприємством, спрямований на оптимізацію податкового

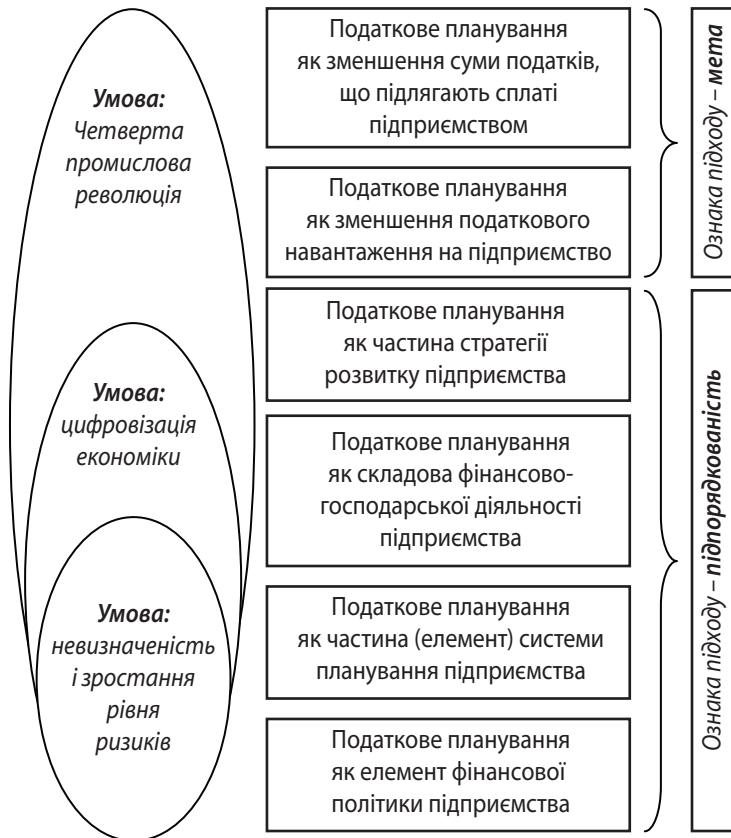


Рис. 1. Систематизація підходів щодо визначення сутності поняття «податкове планування»

Джерело: складено на основі [1–9; 11–14; 16–18; 23; 24].

навантаження на підприємстві за рахунок оцінювання впливу елементів податкової системи на ефективність їх фінансово-господарської діяльності в умовах Четвертої промислової революції.

Як зазначалось на початку статті, характерною рисою низки визначень є ототожнення термінів «податкове планування» та «зменшення податкових платежів» (у сенсі мінімізації). У тотожності між цими дефініціями криється небезпека як для держави, так і для самих підприємств. Для України в ситуації зростання рівня зовнішньої заборгованості, необхідності фінансування з державного та місцевого бюджетів наслідків пандемії, наявності хронічних проблем з пенсійним забезпеченням недоотримання доходів у вигляді податків і зборів призведе до погіршення як економічного, так і соціально-політичного стану в країні.

Щодо негативного впливу на самі підприємства, слід погодитися з думкою зарубіжних учених К. Шваб, Б. Стомберг і Б. Вільямс (С. М. Schwab, B. Stomberg, B. Williams) [22], що мінімізація податків і податкових платежів не означає автоматичного збільшення фінансових ресурсів і прибутку, який залишається у платників податків. Розробка та впровадження так званих схем «мінімізації» податків можуть мати наслідки, що нівелюють їх ефективність.

Крім вищезазначених проблем, тлумачення сутності терміна «податкове планування» у вузькому сенсі, як зменшення податкових платежів, призводить до проблем визначення методичного забезпечення цього процесу. Увага фахівців, які займаються розробкою підходів і схем «мінімізації податків», зосереджується на сумах окремих податкових платежів у короткостроковій перспективі, без урахування їх впливу на результуючі показники фінансово-господарської діяльності в довгостроковому періоді. Хоча, як зазначалося вище, учені при дослідженні теоретичних засад податкового планування підкреслюють необхідність урахування ефективності фінансово-господарської діяльності.

Поділяючи думку колег [21], вважаємо, що в основу «податкового планування» потрібно покласти процес пошуку багатоваріантності та прийняття альтернативних рішень. Альтернативність буде виступати фундаментальною умовою реалізації концепції податкового планування на підприємстві з метою оптимізації витрат, збільшення доходів і фінансових результатів підприємства.

ВИСНОВКИ

Таким чином, зазначено, що вдосконалення податкового планування на вітчизняних підприємствах потребує подальшого дослідження сукупності концептуальних і прикладних питань, що стосуються його сутнісного, організаційного, методичного та інформаційного забезпечення. Елементами наукової

новизни є подальший розвиток понятійно-категоріального апарату теорій оподаткування шляхом уточнення дефініції «податкове планування», у якому, на відміну від наявних, запропоновано оцінювати вплив елементів чинної податкової системи на ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств.

У результаті дослідження обґрунтовано, що наявні підходи до визначення терміна «податкове планування» слід розділити за ознаками мети та підпорядкованості. Авторами доведено, що сучасними умовами функціонування підприємств є такі явища, як: диджиталізація економічних процесів, роботизація бізнес-процесів, вплив інших чинників Четвертої промислової революції та зростання невизначеності й рівня ризиків для суб'єктів господарської діяльності. Всі вони впливатимуть на процес оподаткування підприємств на мікрорівні шляхом пришвидшення процесів обробки даних і зміни об'єктів податкового планування. Враховуючи вищезазначене, напрямом подальших досліджень варто обрати формування економіко-математичної моделі впливу елементів податкової системи на результуючі показники діяльності підприємств в умовах Четвертої промислової революції. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Кужель В. В., Опалко К. С. Податкове планування в системі адміністрування податків і зборів // Abstracts of III International scientific and practical conference «Fundamental and Applied Research in the Modern World» (October 21–23, 2020). Boston, USA : BoScience Publisher, 2020. P. 384–389.
2. Прутуляк Н. М. До питання податкового планування на підприємстві. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2009. № 1. С. 243–250.
3. Маліков В. В., Абрамова О. С. Розробка стратегії податкового планування на підприємстві. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2012. № 2. С. 13–17.
4. Щербина Ю. Необхідність податкового планування у сільськогосподарських підприємствах. *Галицький економічний вісник*. 2016. Т. 50. № 1. С. 98–104. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/50/90.pdf>
5. Василькова Т. В. Удосконалення планування податкових платежів. *Фінанси України*. 2003. № 6. С. 36–39.
6. Кізіма А. Я. Податкове планування у системі податкового менеджменту. *Фінанси України*. 2003. № 2. С. 15–20.
7. Корецька С. О. Планування розвитку податкового потенціалу підприємств на основі комплексного підходу. *Ефективна економіка*. 2011. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=722>
8. Чернякова Т. М., Хуснулліна Ю. І. Роль податкового планування в управлінні податками на підприємстві. *Збірник наукових праць КНТУ*. 2008. № 14. С. 273–277. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2382/1/49.pdf>
9. Верстина Н. Г. Налоговое планирование как элемент финансовой политики реструктурируемого предприятия. *Финансы*. 2002. № 4. С. 26–29.

10. Albuлесcu C. T., Tămăşilă T., Tăucean M. I. Entrepreneurship, Tax Evasion and Corruption in Europe. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2016. Vol. 221. P. 246–253. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.05.112>
11. Марчук А. Несколько слов о важности налогового планирования в деятельности предприятия. *Бизнес*. 2000. № 37. С. 19–22.
12. Липатова И. В. Налоговое планирование: принципы, методы, правовые вопросы. *Финансы*. 2003. № 7. С. 28–31.
13. Баранов С. О. Ухилення від сплати податків як основний чинник тіньової економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 12. С. 102–106. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2016/23.pdf
14. Hoffman W. H., Jr. The Theory of Tax Planning. *The Accounting Review*. 1961. Vol. 36. No. 2. P. 274–281.
15. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика : монографія. Кн. 7. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 425 с.
16. Елисеєв А., Пидлужный Н. Налоговое планирование. Минимизация налогообложения законными способами. Днепропетровск : Баланс-Клуб, 2002. 563 с.
17. Annuar H. A., Salihu I. A., Obid S. N. Sh. Corporate Ownership, Governance and Tax Avoidance: An Interactive Effects. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2014. Vol. 164. P. 150–160. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.11.063>
18. Gunn A. F., Koch D.-J., Weyzig F. A methodology to measure the quality of tax avoidance case studies: Findings from the Netherlands. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*. 2020. Vol. 39. Art. 100318. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2020.100318>
19. Glossary of Tax Terms / OECD. URL: <https://www.oecd.org/ctp/glossaryoftaxterms.htm#T>
20. Wahab N. Sh. A., Holland K. Tax Planning, Corporate Governance and Equity Value. *The British Accounting Review*. 2012. Vol. 44. Iss. 2. P. 111–124. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.bar.2012.03.005>
21. Zahorodniy A. G., Olikhovskiy V. Ya., Homin G. I. Use of alternative elements of the enterprise accounting policy in tax planning. *Економіка: реалії часу*. 2019. № 5. С. 32–37. DOI: [10.5281/zenodo.3766810](https://doi.org/10.5281/zenodo.3766810)
22. Schwab C. M., Stomberg B., Williams B. Effective tax planning. *The Accounting Review*. Forthcoming. 2021. URL: https://www.depts.ttu.edu/rawlsbusiness/about/accounting/research-seminar/documents/2019/191021_SSW_TTU.pdf
23. Черненко Н. О., Глущенко Я. І., Корогодова О. О., Моїсеєнко Т. Є. Вплив четвертої промислової революції на соціодемографічну основу людства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 4. С. 46–56. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-46-56>
24. Черненко Н. О., Корогодова О. О., Моїсеєнко Т. Є., Глущенко Я. І. Вплив Індустрії 4.0 на інвестиційну діяльність транснаціональних корпорацій. *Науковий горизонт*. 2020. Т. 23. № 10. С. 68–78. DOI: [https://doi.org/10.48077/scihor.23\(10\).2020.68-77](https://doi.org/10.48077/scihor.23(10).2020.68-77)
- Economics and Management: Theory, Innovation and Modern Practice]. Kherson: OLDI-PLYUS, 2020.
- Albuлесcu, C. T., Tamasila, T., and Taucean, M. I. "Entrepreneurship, Tax Evasion and Corruption in Europe". *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, vol. 221 (2016): 246-253. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.05.112>
- Annuar, H. A., Salihu, I. A., and Obid, S. N. Sh. "Corporate Ownership, Governance and Tax Avoidance: An Interactive Effects". *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, vol. 164 (2014): 150-160. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.11.063>
- Baranov, S. O. "Ukhylennia vid splaty podatkov yak osnovnyi chynnyk tinyovoi ekonomiky" [Tax Evasion as a Major Factor of the Shadow Economy]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 12 (2016): 102-106. http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2016/23.pdf
- Chernenko, N. O. et al. "Vplyv chetvertoi promyslovoi revoliutsii na sotsiodemohrafichnu osnovu liudstva" [Influence of Fourth Industrial Revolution on the Human Sociodemographic Basis]. *Biznes Inform*, no. 4 (2020): 46-56. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-46-56>
- Chernenko, N. O. et al. "Vplyv Industrii 4.0 na investytsiini diialnist transnatsionalnykh korporatsii" [Influence of Industry 4.0 on the Investment Activities of Transnational Corporations]. *Naukovi horyzonty*, vol. 23, no. 10 (2020): 68-78. DOI: [https://doi.org/10.48077/scihor.23\(10\).2020.68-77](https://doi.org/10.48077/scihor.23(10).2020.68-77)
- Cherniakova, T. M., and Khusnullina, Yu. I. "Rol podatkovoho planuvannia v upravlinni podatkami na pidpriemstvi" [The Role of Tax Planning in the Management of Taxes in the Enterprise]. *Zbirnyk naukovykh prats KNTU*, no. 14 (2008): 273-277. <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2382/1/49.pdf>
- "Glossary of Tax Terms". OECD. <https://www.oecd.org/ctp/glossaryoftaxterms.htm#T>
- Gunn, A. F., Koch, D.-J., and Weyzig, F. "A methodology to measure the quality of tax avoidance case studies: Findings from the Netherlands". *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, vol. 39 (2020), art. 100318. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2020.100318>
- Hoffman Jr., W. H. "The Theory of Tax Planning". *The Accounting Review*, vol. 36, no. 2 (1961): 274-281.
- Kizyma, A. Ya. "Podatkove planuvannia u systemi podatkovoho menedzhmentu" [Tax Planning in the Tax Management System]. *Finansy Ukrainy*, no. 2 (2003): 15-20.
- Koretska, S. O. "Planuvannia rozvytku podatkovoho potentsialu pidpriemstv na osnovi kompleksnogo pidkhodu" [Planning the Development of Tax Potential of Enterprises on the Basis of an Integrated Approach]. *Efektivna ekonomika*, no. 10. 2011. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=722>
- Kuzhel, V. V., and Opalko, K. S. "Podatkove planuvannia v systemi administruvannia podatkov i zboriv" [Tax Planning in the System of Administration of Taxes and Fees]. *Fundamental and Applied Research in the Modern World*. Boston, USA: BoScience Publisher, 2020. 384-389.
- Lipatova, I. V. "Nalogovoye planirovaniye: printsipy, metody, pravovyye voprosy" [Tax Planning: Principles, Methods, Legal Issues]. *Finansy*, no. 7 (2003): 28-31.
- Malikov, V. V., and Abramova, O. S. "Rozrobka stratehii podatkovoho planuvannia na pidpriemstvi" [Development of Tax Planning Strategy at the Enterprise].

REFERENCES

Aktualni problemy ekonomiky i menedzhmentu: teoriia, innovatsii ta suchasna praktyka [Current Problems of

- Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva*, no. 2 (2012): 13-17.
- Marchuk, A. "Neskolko slov o vazhnosti nalogovogo planirovaniya v deyatelnosti predpriyatiya" [A Few Words About the Importance of Tax Planning in the Activities of an Enterprise]. *Biznes*, no. 37 (2000): 19-22.
- Prytuliak, N. M. "Do pytannia podatkovoho planuvannia na pidpriemstvi" [On the Issue of Tax Planning at the Enterprise]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*, no. 1 (2009): 243-250.
- Schwab, C. M., Stomberg, B., and Williams, B. "Effective tax planning". *The Accounting Review*. Forthcoming. https://www.depts.ttu.edu/rawlsbusiness/about/accounting/research-seminar/documents/2019/191021_SSW_TTU.pdf
- Shcherbyna, Yu. "Neobkhdnist podatkovoho planuvannia u silskohospodarskykh pidpriemstvakh" [The Need for Tax Planning in Agrarian Enterprises]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 50, no. 1 (2016): 98-104. <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/50/90.pdf>
- Vasylykova, T. V. "Udoskonalennia planuvannia podatkovykh platezhiv" [Improving the Planning of Tax Payments]. *Finansy Ukrainy*, no. 6 (2003): 36-39.
- Verstina, N. G. "Nalogovoye planirovaniye kak element finansovoy politiki restrukturuemogo predpriyatiya" [Tax Planning as an Element of the Financial Policy of the Restructured Enterprise]. *Finansy*, no. 4 (2002): 26-29.
- Wahab, N. Sh. A., and Holland, K. "Tax Planning, Corporate Governance and Equity Value". *The British Accounting Review*, vol. 44, no. 2 (2012): 111-124. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.bar.2012.03.005>
- Yeliseyev, A., and Pidluzhnyy, N. *Nalogovoye planirovaniye. Minimizatsiya nalogooblozheniya zakonnyimi sposobami* [Tax Planning. Minimizing Taxation by Legal Means]. Dnepropetrovsk: Balans-Klub, 2002.
- Zahorodniy, A. G., Olikhovskiy, V. Ya., and Homin, G. I. "Use of alternative elements of the enterprise accounting policy in tax planning". *Ekonomika: realii chasu*, no. 5 (2019): 32-37. DOI: 10.5281/zenodo.3766810

УДК 336.1:336.2:336.5

JEL: E69; H29; H72

АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК НА ПАЛЬНЕ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

©2021 ПАЛІЙЧУК Т. В.

УДК 336.1:336.2:336.5

JEL: E69; H29; H72

Палійчук Т. В. Акцизный податок на пальне як джерело формування бюджетів місцевого самоврядування в контексті реалізації бюджетної децентралізації

Метою статті є розкриття ролі та значення акцизного податку на пальне в наповненні бюджетів місцевого самоврядування в умовах реалізації бюджетної децентралізації, розкриття основних аспектів реформування акцизного податку, змін щодо розподілу його між бюджетами та пошук шляхів забезпечення стимулюючого впливу акцизного оподаткування пального на соціально-економічний розвиток територіальних громад. У статті наведено здійснені кроки в напрямку зміцнення фінансової спроможності місцевого самоврядування (зміни щодо джерел наповнення бюджетів громад) шляхом упровадження бюджетної децентралізації, кроки щодо реалізації децентралізації у сфері дорожньої інфраструктури України (розподіл функцій і повноважень у дорожній сфері на субрегіональному рівні управління та запровадження оновлений механізм фінансування дорожньої галузі). Проаналізовано та розкрито значення і роль акцизного податку на пальне у формуванні бюджетів територіальних громад в умовах реалізації бюджетної децентралізації та децентралізації в дорожній сфері. Представлено основні аспекти реформування акцизного податку, зміни щодо розподілу його між бюджетами протягом 2014–2020 рр. в умовах впровадження децентралізації. Наведено ряд обґрунтованих аргументів щодо необхідності збереження зарахування акцизного податку на пальне до бюджетів місцевого самоврядування. Актуалізовано питання необхідності вдосконалення розподілу субвенції на дороги задля досягнення справедливості й усунення асиметричності фінансової спроможності територіальних громад щодо здійснення розбудови дорожньої інфраструктури та забезпечення стимулюючого впливу акцизного оподаткування пального на соціально-економічний розвиток усіх територіальних громад.

Ключові слова: фінансова спроможність, бюджетна децентралізація, місцеві бюджети, бюджети місцевого самоврядування, бюджети територіальних громад, матеріально-фінансова база, податкові надходження, акцизний податок, акцизи на пальне, субвенція на дороги.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-216-228>

Рис.: 7. Табл.: 1. Бібл.: 20.

Палійчук Тетяна Володимирівна – кандидат економічних наук, аналітик Аналітичного центру Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» (вул. Січових Стрільців, 73, Київ, 04053, Україна)

E-mail: tvpaliychuk@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6951-4371>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1860696/tatiana-paliychuk/>

UDC 336.1:336.2:336.5

JEL: E69; H29; H72

Paliichuk T. V. Excise Tax on Fuel as a Source of Local Self-Government Budgets in the Context of Budget Decentralization

The article is aimed at disclosing the role and significance of the excise tax on fuel in filling local self-government budgets in the context of the implementation of budget decentralization, also disclosing the main aspects of excise tax reform, changes in its distribution between budgets and finding ways to ensure the stimulating impact of excise taxation on the socio-economic development of territorial communities (hromadas). The article describes the steps taken to